

FESTIVAL STAMPS 5750 (1989)

400

9/1989

אלול התשמ"ט

מגזרות נייר

מגזרות נייר היא אומנות עממית פיוטית, בה נגזרים בקפידה צורות דקורטיביות וסימבוליות סימטריות של תשמישי קדושה, בע"ח, צמחים וכתובות. כמעט ולא תמצא דיוקנאות ותמונות נוף כנהוג במגזרי נייר של עמים אחרים.

מקורותיה של אומנות הגזירה בנייר

ראשיתה ככל הנראה מהמזרח הרחוק, שם שימשה לקישוט חלונות הדבקה על דלתות נגד עי"הרע ולתיאטרון הצלליות.

מוטיבים, סמלים, סוגים

במרכז המגזרת מופיעים בד"כ מגזרת 7 הקנים, לוחות הברית או ספר התורה. בהיקף – מוטיבים מעולם החי, הצומח או צורות גיאומטריות. בעלי החיים הנפוצים הם אריה, צבי, נמר ונשר. כמו כן נפוצים סמלי 12 השבטים ופרטי ארכיטקטורה המסמלים את ירושלים והמקדש. המגזרת היפה והגדולה היא ה"מזרח" אותה תלו בבתי ובבתי כנסת (שם קרוי גם "שוויתי") על קיר המזרח המכוון לירושלים. כמו כן היו מגזרות לציון שמחות ולהבדיל לימי זכרון.

מגזרות נייר יהודיות בצפון אפריקה ובמזרח הקרוב

מספרן מועט, קריוות "מנורה" על שום המוטיב המרכזי – מנורה בעלת 7 קנים. המגזרות הגדולות שימשו לקישוט הבית ובתי הכנסת ואילו הקטנות שימשו כקמיע והתאפיינו בכתובות מהקבלה וב"חמסה" (כף יד).

מגזרות נייר יהודיות כיום

אמנות המגזרת שקעה עם שואת יהודי אירופה ואילו המעטות שנותרו מצויות במוזיאונים או בידי אספנים. בשנים האחרונות קמה אומנות המגזרת

לתחייה ע"י אומנים בארץ ואף בארה"ב. בניגוד לאומנות המגזרת העממית שהייתה בעבר, החדשה נושאת אופי אישי ייחודי של האמן ולא של הקהילה.

דינסבאך, גרמניה, 1818
30.5 ס"מ X 30.6 ס"מ
מוזיאון ישראל, ירושלים

מזרח

הכתובת על מגזרת מזרח זו מעידה, שהוכנה כמתנת נישואין לחבר על-ידי שמעון פפלווינלאך מדינסבאך. בחלקה העליון לוחית דמוית-שלט המוחזקת בידי שני אריות, ועליה מצויה הכתובת "מזרח", והפסוק "מצד זה רוח חיים". ראשי התיבות של פסוק זה יוצרים יחד את המילה "מזרח", ולכן הוא מופיע על מזרחים רבים, אם בשלמותו ואם כשארבע מילותיו נמצאות בארבע פינות המגזרת. בחלק התחתון של המגזרות מצויה תמונת ציד ומתחתיה תמונה פאסטורלית: אנשים ופרות בנוף כפרי, תיאורים האופייניים לאומנות העממית הגרמנית, בדומה לתמונות במגזרת הניר שתוארה קודם.

אוקראינה, 1921
38 ס"מ X 44 ס"מ
מוזיאון ישראל, ירושלים

מזרח

מגזרת ניר זו נראית כעין מפת תחרה: המנורה ומעליה הכתובת "מזרח" נתונים במרכזו של גדם צמחי עשיר ומסובך, שבתוכו משולבים זוגות בעלי חיים ונשר דו-ראשי, כל זאת בגוונים בהירים מאוד. שם האמן, מקומו והתאריך כתובים בכתב-יד, בעט, בתחתית המגזרת משמאל: "גדליהו נמינסקי, הולבניסק, פולא... חרף תרפ"א.

מרוקו, המאה ה-19 או ראשית
המאה ה-20, 40 ס"מ X 60 ס"מ
מוזיאון לאמנות יהודית ע"ש ליידי אסתר
וסר אייזיק וולפסון, היכל שלמה, ירושלים

מנורה

במרכזה של מגזרת ניר זו מצויה צורת מנורה כשמצידיה זוג ידיים הפרושות בברכת כהנים. גם הכתובת בתוך המסגרת הפנימית לקוחה מתוך ברכת כהנים. על כף היד השמאלית ובחלקה השמאלי של המנורה מצוי מזמור ס"ז מתהילים; על חלקה הימני ובכף היד הימנית נרשם מזמור קכ"א מתהילים. אותו מזמור מופיע גם בקמיעות שיר המעלות'ל ממזרח אירופה.

לקוח מספרה של **גיזה פרנקל "מגזרות ניר"**
בהוצאת מסדה, 1982

which are pairs of animals and a two-headed eagle, all in very light colours. The name of the artist, his place of residence, and the date are hand-written, in pen, at the bottom left of the paper-cut: "Gadolihu Neminsky, Holbenisk, Pola... Winter 5681 (1921).

Misrah

Morocco, 19th or early 20th Century
60 cm x 40 cm, The Lady Edith and Sir
Isaac Wolfson Museum of Jewish Art

In this paper-cut can be seen the form of a Menorah, at the sides of which are a pair of hands with its fingers spread in the manner traditionally used by the Cohanim (the priestly tribe) when uttering their blessing. The verse written within the inner border is taken from this famous blessing. On the left palm and on the left side of the Menorah can be found Psalm 67; on its right side and on the right palm is Psalm 121. This same Psalm appears in the "Shir Hamalos-Tsetl" amulets from eastern Europe.

Motif: Paper Cuttings

Issue: September 1989

Designer: N. & M. Eshel

Size: 40 mm x 30.8 mm

Sheets of 15 stamps

Tabs: 5

Plate nos: 94-96

Printers: E. Lewin-Epstein Ltd.

Method of printing: Offset

Sujet: Découpage de Papier

Emission: Septembre 1989

Dessinateur: N. & M. Eshel

Format: 40 mm x 30.8 mm

Feuilles de 15 timbres

Bandelettes: 5

Nos. des planches: 94-96

Imprimerie: E. Lewin-Epstein Ltd.

Mode d'impression: Offset

Motivo: Recortes de Papel

Emission: Septiembre 1989

Dibujante: N. & M. Eshel

Tamaño: 40 mm x 30.8 mm

Pliegos de 15 sellos

Bandeletas: 5

No. de planchas: 94-96

Imprenta: E. Lewin-Epstein Ltd.

Sistema de impresion: Offset

חותמת יום ההופעה FIRST DAY CANCELLATION

חותמת המיוחדת משלבת
קטעים ממגזרת נייר המופיעה
באחד הבולים בסידרה

Special cancellation shows
Paper Cuttings on stamps
and festival blessing
in Hebrew

motif. Large paper-cuts served to decorate the home and the synagogue, and small ones served as amulets, featuring, as they did, writings from the Kabbalah and on the "Khamsa" (the five-finger hand).

Jewish Paper-Cuts today

The art of paper cutting disappeared in the European Holocaust, and the few examples of the art that have survived are now in the hands of museums or private collectors. In the last few years, the art of paper cutting has been revived by artists in Israel and in the United States. Unlike the popular artform of the past, newly revived paper cuts have the special, personal stamp of the artist, not the community.

Misrah

Dinsbach, Germany, 1818
30.6 cm x 30.5 cm
Israel Museum, Jerusalem

The lettering on this Misrah paper-cut indicates that it was made as a wedding present for a friend by Shimon Papeleunelach of Dinsbach. In the upper half there is a plate in the form of a sign, supported by two lions, and on it is written the word "Misrah" (East), and the verse "On this side is the spirit of life". The initials of each word in this verse spell out, in Hebrew, the word "Misrah", so this verse is found on many Misrah signs, either written together as a verse, or with each one of its four words placed in one of the four corners of the paper-cut. In the lower half of the paper-cut there is a picture of a hunter and below this a pastoral scene: people and cattle in a rustic landscape, subjects typically found in German folk culture, similar to the pictures in the paper-cuts described earlier.

Misrah

Ukraine, 1921
44 cm x 38 cm
Israel Museum, Jerusalem

This paper-cut looks like a sort of lace tablecloth: the Menorah (the Seven-Branded Candelabra), on top of which is the word Misrah, is placed in the centre of some lush vegetation, intertwined in

THE DESIGNERS: N. and M. ESHEL
המעצבים: נעמי ומאיר אשל

Paper Cutting

Cutting shapes from paper was a ritualistic folk art among Jews, in which symmetrical, decorative and symbolic forms of religious appurtenances, animals and lettering were painstakingly crafted. As opposed to paper-cuts found in other cultures, among the Jews it is very rare to find human profiles or landscapes.

The Origin of Paper Cutting as an Artform

Its beginnings, it would seem, were in the Far East, where paper patterns were used to decorate windows and to stick on doors as protection against evil spirits, and in shadow plays.

Motifs, Symbols & Types of Paper-Cuts

In the centre of the paper-cut there generally appears one of the traditional Jewish symbols, the Seven-Branched Candelabra, the two Tablets of Stone, or the Torah Scroll. These are usually surrounded by motifs from the animal world, or plants or fruits, or by geometric forms. The most common animals are the lion, the leopard and the eagle. Similarly, the symbols of the Twelve Tribes are very commonly found, as are architectural elements symbolising Jerusalem and the Temple. A large, beautiful paper-cut was the "Misrah" sign, meaning "East", which hung on the eastern wall inside houses and synagogues, indicating the direction for prayer (towards Jerusalem). Paper-cuts were also made to commemorate occasions both joyful and sad.

Jewish Paper-Cuts from North Africa & the Near East

These are, by and large, few in number. They are called "Menorah" (Candelabra), because the Seven-Branched candelabra is their main